

19.6.2003

1938/4/01

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

HUOSTAANOTTO JA SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN LÄSNÄOLO LÄÄKÄRIN VASTAANOTOLLA

1

KANTELU

A ja B, asiamiehenään varatuomari C, arvostelevat eduskunnan oikeusasiamiehelle 27.7.2001 osoittamassaan kantelukirjoituksessa E spoon Turvakodin ja Espoon sosiaaliviranomaisten menettelyä A:n ja B:n perheen lastensuojeluasioissa. He pyytävät, että oikeusasiamies tutkii, oliko heidän lastensa kiireellinen huostaanotto lain, hyvän hallintotavan, hyvän huostaanottomenettelyn sekä perusoikeuksien ja ihmisoikeussopimusten mukainen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin lainvastaisen tai virheellisen menettelyn johdosta.

2

SELVITYS

Espoonlahden sosiaali- ja terveyskeskuksen johtaja D ja lakimies E antoivat 26.11.2001 Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan puolesta lausunnon ja selvityksen. Lausuntoon oli liitetty - - -

A ja B antoivat lausuntojen ja selvitysten johdosta vastineen 13.3.2002.

Lisäksi käytettävissäni on ollut käyntiraportti A:n käynnistä 6.4.2001 Espoonlahden terveysasemalla lääkärin vastaanotolla sekä Espoon kihlakunnansyyttäjän F:n 7.10.2002 tekemät päätökset syyttämättä jättämisestä A:n ja B:n lapsen pahoinpitelyä koskevassa asiassa.

3

RATKAISU

3.1.1

Oikeusasiamiehen toimivalta

Eduskunnan oikeusasiamies valvoo, että viranomaiset, virkamiehet ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa sekä kunnioittavat perus- ja ihmisoikeuksia.

Espoon turvakotia ylläpitää Naisten Apu Espoossa ry -niminen yksityinen sosiaalipalvelujen tuottaja. Toiminnan tarkoituksena on tuottaa turvakotipalveluja perheväkivallan kohteeksi joutuneille aikuisille ja lapsille.

Yksityisten sosiaalipalveluiden tuottajien valvonta kuuluu palvelujen tuottajan sijaintikunnalle ja lääninhallitukselle. Oikeusasiamies voi toimivaltansa puitteissa tutkia yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien menettelyä ainoastaan siltä osin kuin kysymys on julkisen tehtävän hoitamisesta.

Espoon kaupunki on ostanut mainitulta yhdistykseltä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annetussa laissa (733/92) tarkoitettuja sosiaalihuollon palveluja yhdistyksen ja Espoon kaupungin välisen ostopalvelusopimuksen mukaisesti.

Katson turvakodin hoitaneen julkistaa tehtävää järjestäessään Espoon kaupungin toimeksiannosta sosiaalihuoltolain 17 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja. A:n ja B:n perheen kohtelu turvakodissa kuuluu siten oikeusasiamiehen valvontavaltaan.

- - -

3.3.8

Kiireellisen huostaanoton lopettamispäätöksen tekemättä jättäminen

Kantelun väitteet

Kantelijat pyytävät oikeusasiamiestä tutkimaan, menettelivätkö sosiaaliviranomaiset lain ja hyvän hallintotavan mukaisesti, kun he eivät tehneet viran puolesta huostaanoton lopettamispäätöstä, vaikka oli käynyt ilmi, ettei huostaanoton jatkamiselle ollut perusteita ja vaikka kantelijat olivat sitä pyytäneet.

Kantelun mukaan lapset palautettiin kotiin 11.5.2001, mutta kiireellistä huostaanottopäätöstä pidettiin vireillä sen raukeamiseen 2.6.2001 asti.

Selvitys

Espoon sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksen mukaan kiireellinen huostaanotto raukesi, kun lain vaatimiin toimenpiteisiin ei ryhdytty ja lapset kotiutettiin 11.5.2001. Johtavan sosiaalityöntekijän G:n ja sosiaalityöntekijä H:n selvityksen mukaan raukeaminen todettiin keskusteluissa vanhempien kanssa.

Kannanotto

Lastensuojelulaista ei nähdäkseni ilmene yksiselitteisesti, raukeako kiireellinen huostaanotto lasten kotiuttamiseen silloinkin, kun kiireellinen huostaanotto on päätetty ottaa lastensuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaisesti varsinaisena huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Sosiaali- ja terveyslautakunnan näkemystä kiireellisen huostaanoton raukeamisesta ilman eri päätöstä puoltaisi kiireellisen huostaanoton luonne väliaikaisena turvaamistoimenpiteenä.

Lastensuojelulain 18 §:n 2 momenttia voidaan nähdäkseni kuitenkin tulkita myös siten, että kiireellinen huostaanotto ei raukea lapsen kotiuttamiseen ainakaan silloin, jos se on jo otettu varsinaisena huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Tämän tulkinnan mukaan kiireellinen huostaanotto raukeaisi vasta mainitussa lainkohdassa säädetyssä määräajassa (30 tai 60 päivän kuluessa) kiireellisen huostaanottopäätöksen tekemisestä, ellei sitä ennen ole tehty päätöstä kiireellisen huostaanoton lakkaamisesta.

Omana käsityksenäni totean päätöksenteosta tällaisessa tilanteessa seuraavaa.

Perustuslain 21 §:ssä on säädetty oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti viranomaisessa. Viranomaisen on siten käsiteltävä jokainen sille tehty vaatimus, joka kuuluu sen päätösvaltaan ja annettava siihen asianmukainen vastaus. Velvollisuus tehdä hallinnollinen päätös on kuitenkin vain sellaisen vaatimuksen tai hakemuksen johdosta, joka koskee asianosaisten etua, oikeutta tai velvollisuutta. Huostaanotto siirtää osan huoltajan oikeuksista sosiaalilautakunnalle ja antaa sosiaalilautakunnalle melko laajat valtuudet päättää lapsen huolenpitoon liittyvistä asioista. Huostaanoton oikeusvaikutukset jatkuvat, vaikka lapsi sijoitetaan omaan kotiin. Asianosaista ei saakaan mielestäni jättää epätietoiseksi siitä, onko huostaanotto lakannut, vaikka kysymys olisi lyhyestäkin ajanjaksosta.

Huostaanotto merkitsee puuttumista perus- ja ihmisoikeutena turvattuun yksityis- ja perhe-elämän suojaan. Tämänkin vuoksi huostaanoton jatkuminen tai lakkaaminen tulee voida todeta yksiselitteisesti.

Edellä todetut hyvän hallinnon ja yksityis- ja perhe-elämän suojan turvaamisen näkökohdat huomioon ottaen katsonkin, että kiireellisen huostaanoton lakkaamisesta tulisi tehdä erillinen päätös, mikäli huostaanoton valmistelua ei ole tarkoitus jatkaa ja huostaanoton tarve lakkaa ennen kuin kiireellinen huostaanotto lain 18 §:n 2 momentin perusteella raukeaa.

Kun otetaan huomioon se, että lastensuojelulaista ei suoranaisesti ilmene päätöksentekovelvollisuus edellä todetussa tilanteessa ja se, että A:lle ja B:lle suullisesti ilmoitettiin huostaanoton lakaneen, en pidä sosiaaliviranomaisten menettelyä kuitenkaan lainvastaisena.

3.5

Sosiaalityöntekijöiden läsnäolo A:n lääkärintarkastuksessa 6.4.2001

Kantelun väite

A pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan, syyllistyivätkö sosiaalityöntekijät virkarikokseen, kun nämä osallistuivat häneltä lupaa kysymättä yksityiseen ja luottamukselliseen lääkäriissäkäyntiin.

A kertoo menneensä 6.4.2001 lääkärintarkastukseen pahoinpitelyn vuoksi. Kantelun mukaan sosiaalityöntekijät I ja H olivat yllättäen ja A:lta lupaa kysymättä odottamassa häntä lääkärin vastaanottohuoneessa, kun hänet kutsuttiin sisään.

Selvitys

Sosiaali- ja terveystieteiden selvityksen mukaan A oli puhelinkeskustelussa suostunut sosiaalityöntekijöiden läsnäoloon lääkärinvastaanotolla. Selvityksen mukaan A keskusteli myös kahden kesken lääkärin kanssa.

A on vastineessaan kiistänyt missään va iheessa suostuneensa lääkäriintäyttöön siten, että sosiaalityöntekijät olisivat läsnä. Päinvastoin hän oli vastineen mukaan heidän yllättävästä läsnäolostaan hämmentynyt etenkin, kun nämä odottivat jo valmiiksi lääkärin huoneessa.

Kannanotto

Potilas päättää lähtökohtaisesti itse terveyden- ja sairaanhoidostaan eikä sosiaaliviranomaisella ole oikeutta vastoin potilaan tahtoa olla läsnä lääkärin vastaanotolla.

A:n suostumisesta sosiaalityöntekijöiden läsnäoloon on saatu ristiriitaista selvitystä. Myöskään käyttöni hankkimastani terveyskeskuslääkärin raportista 6.4.2001 ei ole saatavissa tähän asiaan selvitystä. Koska asiaa ei pystytä tämän enempää selvittämään, asia ei anna minulle tältä osin aihetta muuhun kuin että kiinnitän sosiaali- ja terveystieteiden viranhaltijoiden huomiota vastaisuudessa siihen, että potilaan suostumuksesta tulee huolellisesti varmistua.

- - -

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.8 (päätöksen tekeminen kiireellisen huostaanoton lakkaamisesta) sekä kohdassa 3.5 (asiakkaan suostumuksen varmistaminen sosiaalityöntekijöiden läsnäoloon lääkärin vastaanotolla) esittämäni käsitykset Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden lautakunnan ja sen alaisten viranhaltijoiden tiedoksi.

Asia ei ole antanut minulle aihetta muihin toimenpiteisiin.